

„KIMEGYEK A DOBERDÓI HARCTÉRRE...”

TANULMÁNYÚT AZ ISONZÓ VIDÉKÉN

2025. április 11-14.

„Csak tudná a világ, hogy mi a háború és mi a rettenetes Doberdó!”

József főherceg

Cél: az egykori első világháborús helyszínek bejárása, illetve az első világháborús örökség ápolásának tanulmányozása, a jó gyakorlatok elsajátítása.

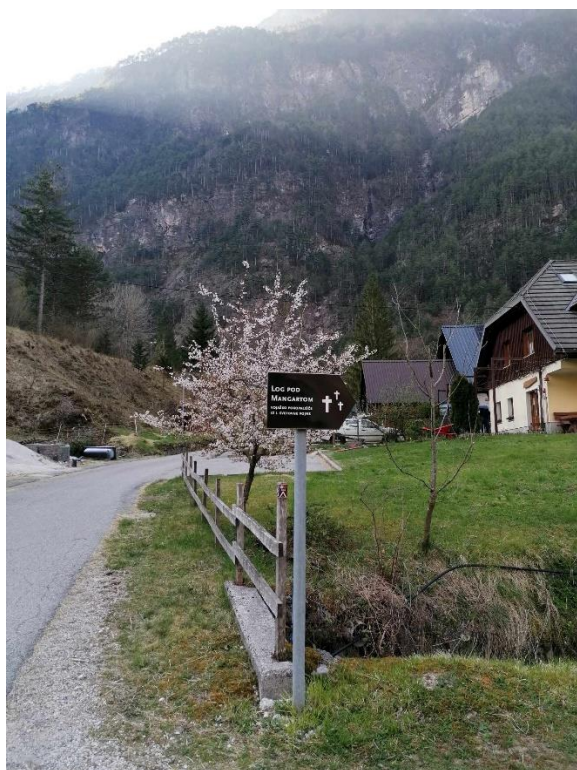
Különleges és dicsérendő cél, hogy a Csongrád-Csanád vármegyei történelemtanárok egy civil egyesület (Meritum Egyesület) és egy vidéki önkormányzat (Mórahalom) jóvoltából részt vehettek egy ilyen tanulmányúton.

Az ismeretlen útitársakból az utazás végére jó ismerősök, kollégák lettünk. A ma történelmet oktató tanároknak nagyon nagy szükségük van arra, hogy közeledjenek egymáshoz, megosszák egymással a tapasztalataikat és szép, közös élményekben részesüljenek. A pedagógusi hivatás megbecsülésének egyik jele volt ez az út. Köszönjük!

A különleges, személyes történetekkel színesíthető, a helyszínen készült képek bemutatásával élményszerűbbé tehető a történelemóra. Az „Én is jártam Isonzónál” érzést feltétlenül szükséges átadni, függetlenül attól, hogy ez anno a háborúban részt vevő katonákra vonatkozott. Az Isonzó-front eseményei az európai, s benne a magyar történelem fontos sarokpontját képezik, ezért fontos, hogy a tényeken túl a tanórákon azt is átadjuk, milyen hősieen küzdötték végig az európai, s különösen a magyar katonák a Nagy Háborút, ugyanakkor ezzel párhuzamosan arra is rá kell világítani, hogy ez az esemény életeket, családokat tett tönkre, a háború tehát nem megoldás semmire, napjainkban sem.

Első világháborús katonai temetők látogatása Szlovéniában

LOG POD MANGARTON, osztrák-magyar katonatemető

Szlovénia legjobban megőrzött első világháborús sírkertje 800 katona nyughelye. A sírkert közepén a Rombon-hegy hősi halált halt védőinek emlékműve áll, mely egy bosnyák katonát és egy osztrák-magyar hegyivadászt ábrázol, akik a Rombon-hegy felé néznek (a szobor alkotója Ladislav Kofránek). A sírok többségében a 4. bosnyák gyalogezred katonái nyugszanak.

BOVEC, osztrák-magyar katonatemető

A boveci temető közel 700 katona nyughelye. Az itt eltemetett olasz katonák földi maradványait 1938-ban a kobaridi (caporettói) csontkamrába szállították.

A caporettói áttörés helyszínei Szlovéniában

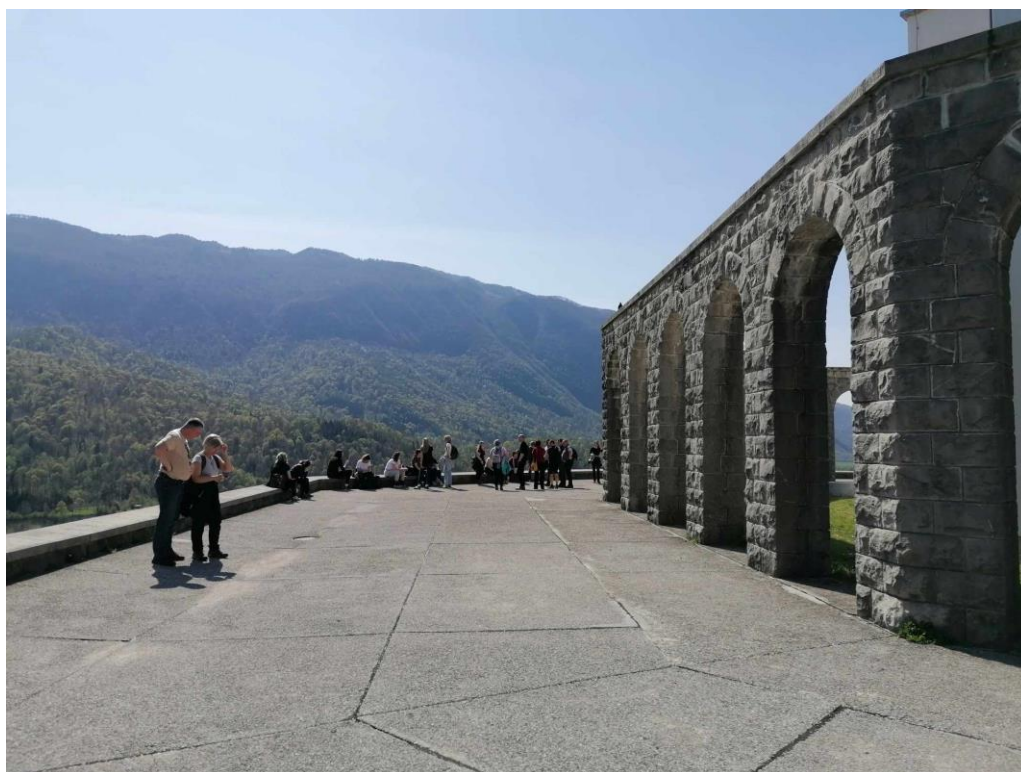
KOBARID

Kobarid az I. világháborút megelőzően az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozott (Kobarid, Kafreit, Caporetto).

A Kobaridi Múzeum az I. világháborús Isonzó-front eseményeit idézi fel, különös tekintettel a 12. isonzói csatára, az ún. caporettói áttörésre. Az olasz hadüzenet (1915. május 23.) után egy nappal a várost elfoglalta az olasz hadsereg és egészen 1917 októberéig megszállva tartotta, amikor is a 12. isonzói csatában az osztrák-magyar és a német hadsereg egységei Bovec és Tolmin irányából egyszerre törtek át az olasz állásokon Caporetto, illetve nyugat felé. Az olaszok számára Caporetto ma is a legnagyobb katonai kudarc szimbóluma.

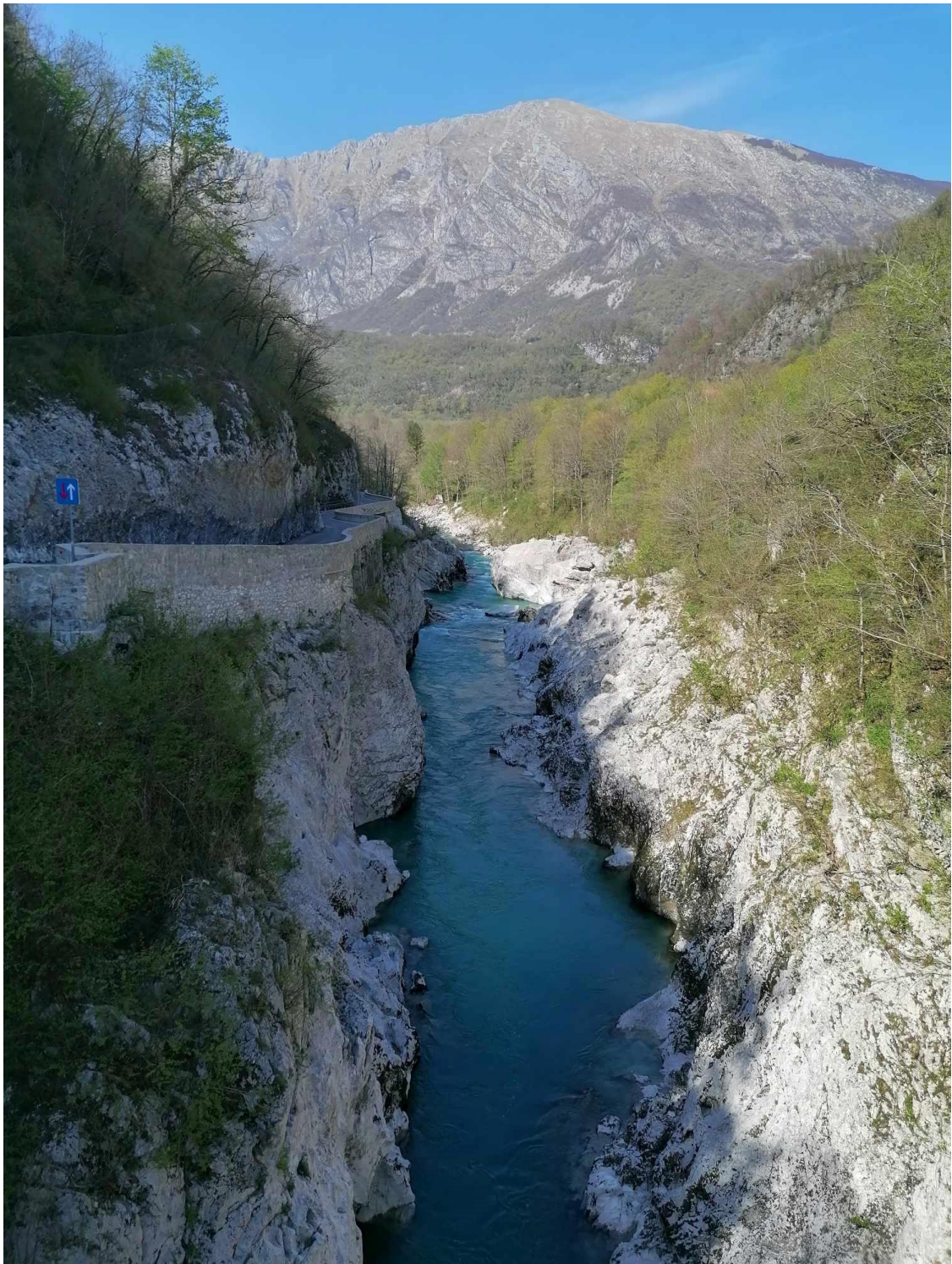

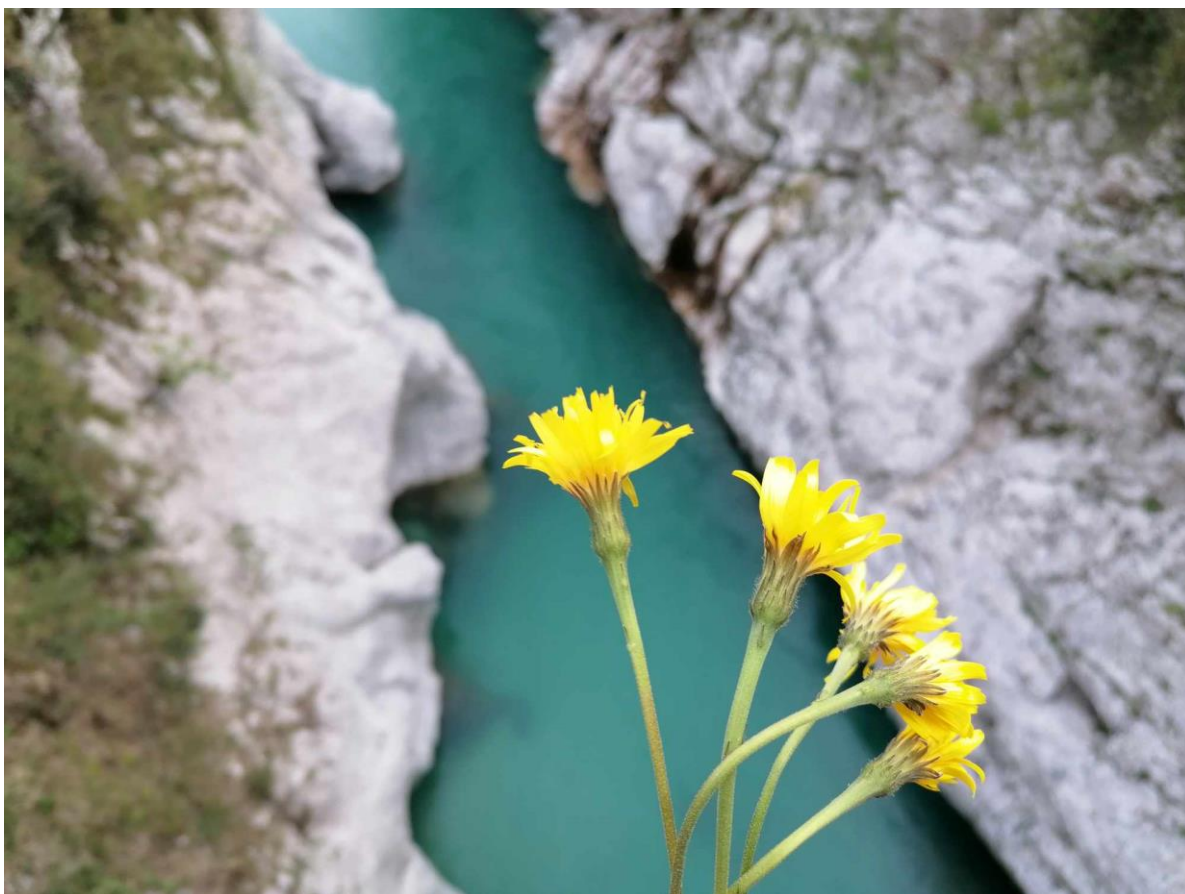
A két világháború között a Kobarid fölötti Gradič-dombon, a Szent Antal templom körül csontkamrárt hoztak létre, ahová a közeli temetőkből 7014 ismert és ismeretlen olasz katona maradványait vitték. Az osszáríumot (csontkamrá) Mussolini nyitotta meg.

A kobaridi kanyon legszűkebb részén álló Napóleon híd a Isonzó két partját köti össze. Alatta kb. 200 m hosszan a Soča folyó, ismertebb nevén az Isonzó egyik legszebb szakasza látható. A hidat többször is felrobbantották: előbb az olasz hadüzenet másnapján az osztrák-magyar hadsereg, majd a caporettoi áttörés megindulásakor az olaszok.

Az Isonzó legszebb szakasza Kobaridnál, a Napóleon hídról.

*„Nemsokára Isonzónál fut a vonat. Izgatott várakozás: félóra múlva robogunk át a Piave hídján. A fülkék tele vannak koszorúkkal, csokrokkal... Az ablakok nyitva.
– Ez az!*

És zuhognak a vízbe a csokrok...

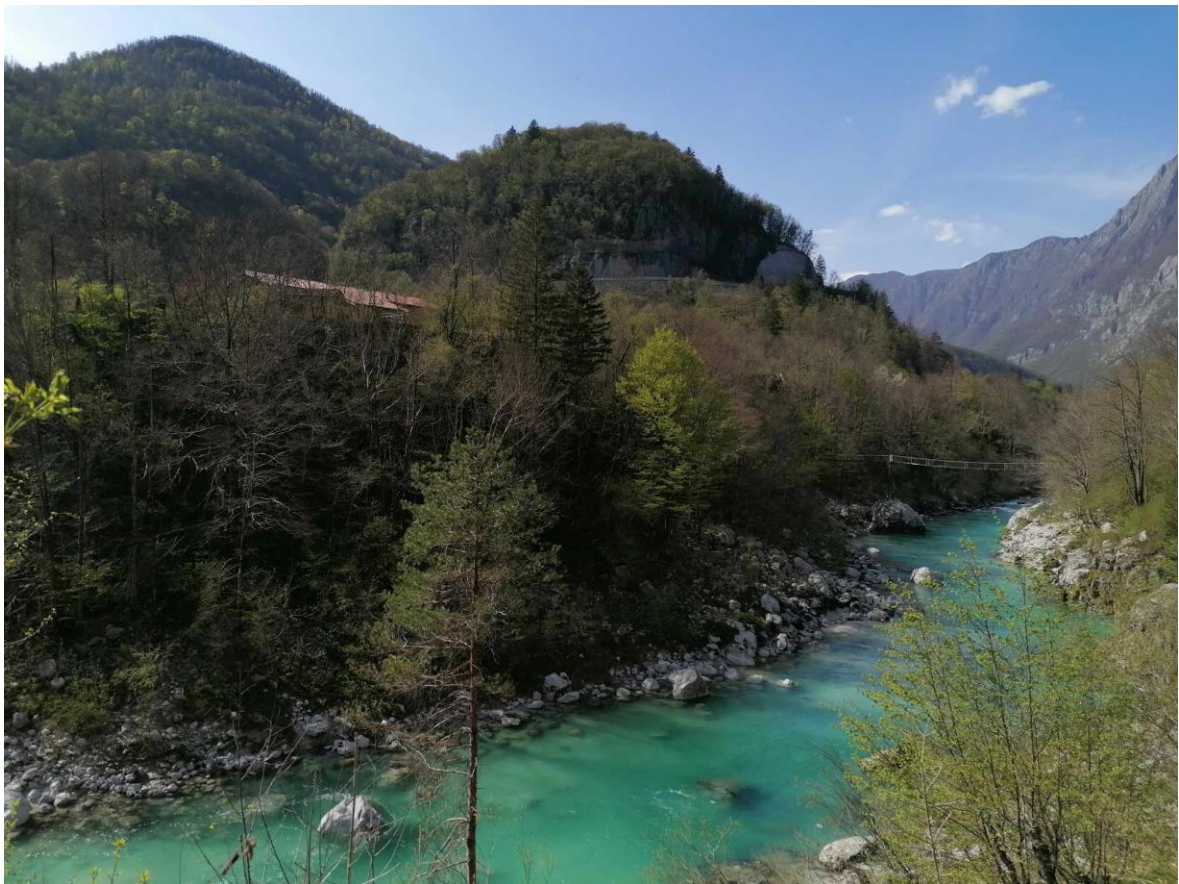
A szemek könnyesek.

...Drága magyarok, hősök itt az idegen földön, idegen víz alatt, aludjatok békességgel...”

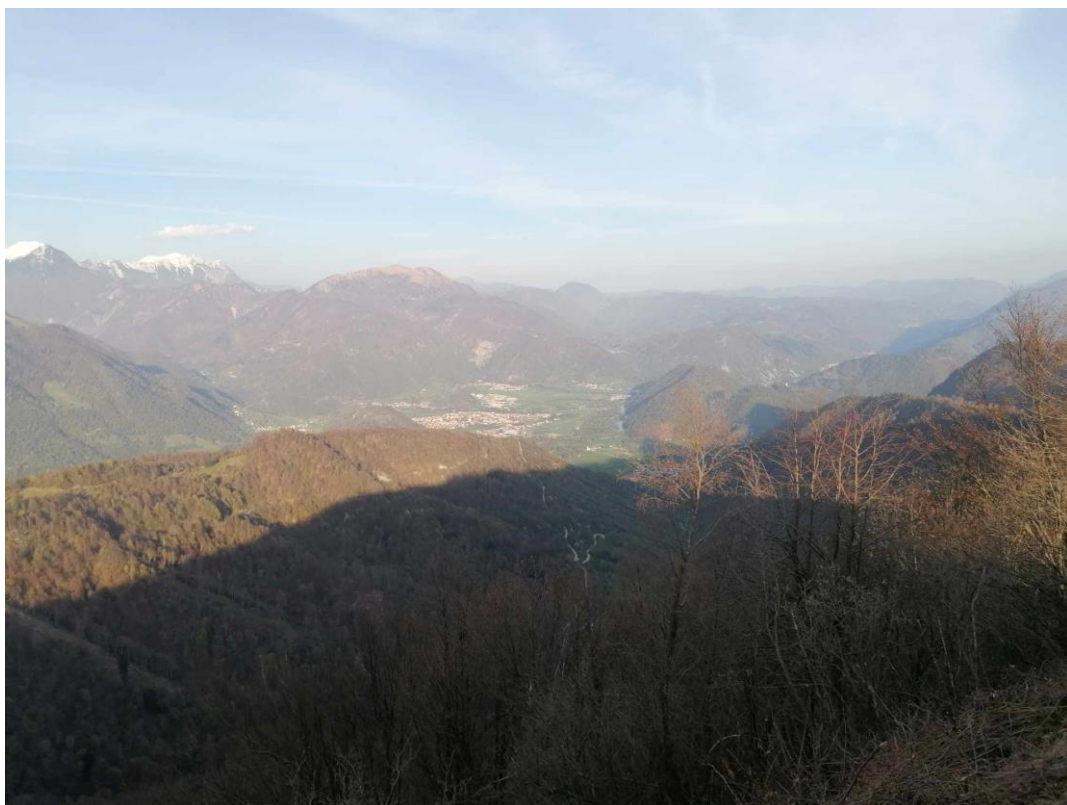
Dsida Jenő: Magyar karaván Itálián keresztül

A Naplőeon hídon, háttérben a smaragdzöld színű Soča (Isonzó) folyóval.

Az I. világháború előtt a Kobarid és Tolmin között, az Isonzó jobb partján húzódó Kolovrat-hegygerincen volt az Osztrák-Magyar Monarchia és az Olaszország közti határ, és ma is itt fut a szlovén-olasz határ. A hegygerincen tüzérségi állások és megfigyelőpontok voltak, ahonnan szemmel tudták tartani a harcteret.

Harcok a Doberdón, Olaszországban

DOBERDO, MONTE SAN MICHELE

Doberdó a magyar, a szlovén és az olasz kollektív emlékezetben is mély nyomot hagyott. A Doberdó-fennsík legkritikusabb pontjait, így a Monte San Michelét is elsősorban a VII. hadtest kötelékébe tartozó magyar ezredek védték, József főherceg vezetésével. A terület ma védelem alatt áll, emlékparkká nyilvánították.

Halkabban járjon, aki él,
S dúdoljon csendes éneket.
Messzi sírdombok fejinél
Ma ezer gyász-szobor mered.

Ezer menyasszony könnye hull,
S eztán már mindig sir szegény.
Mély sirban álmotlanúl
Alszik ezer szép vőlegény.

Lányok, virágot szedjeteK,
DiszitséteK a sírokat.
Nem lesz már vőlegényeteK,
Ki oly szelíden simogat.

Mind hű volt s pompás férfi mind,
Kikről legendát sző a tél.
Szemük a sirból ránk tekint:
Halkabban járjon, aki él.

Gyóni Géza

A Doberdó legmagasabb csúcsán, a Monte San Michelén (275 m) megelevenedett egy hódmezővásárhelyi katona története is. Marton Péter (1876-1926) 1915-ben vonult be a 7. szegedi utászzászlóaljba, ahonnan átkerült a 62. árkászzászlóaljba, mely a Sappeurspezialbataillon (gázzászlóalj) fedőneve volt. Marton Péter részt vett az Osztrák-Magyar Monarchia első gáztámadásában 1916. június 29-én, amelyet a Doberdón hajtottak végre. Az olasz frontról 1916 őszén a keleti frontra került, ahol szintén e zászlóalj tagjaként további gáztámadásokban vett részt. A fronton írt naplóját 2017-ben Nagy Gyöngyi történész rendezte sajtó alá (*Harctér és fogolytábor. Bakanaplók a Nagy Háborúból. Emlékpont Könyvek 6. Szerk.: Miklós Péter, 37-98.*)

A Monte San Michelén Marton Péter alábbi naplóbejegyzése hangzott el Dr. Nagy Gyöngyi történész tolmácsolásában, 2025. április 13-án:

„Élemény

Leszállot az éjj homálya reá borult az olasz harctér köves hegyhát. Erdős fái koronájára elmerengve járjuk előőrsi utunkat a hegyhát szakadékai között; Haza gondolok a szerető feleség és kedves kis gyermekek álmaira. – ugyan mit álmodhatnak ők? édes e nyugodt e álmaik? vagy pedig az ő álmaik is nyugtalan és zavaros, mint az én gondolataim, mert figyelmem az Olasz Gránát és srapel hova csapódására kell fordítanom. Gondolatom azonban távol jár, az édes otthon, a Fehér kis házikó szomorú lakói között ugyan jó Istenem látom e még valaha az én kedves szeretett feleségem Drága kicsiny gyermekeim Halom e még vidám nevetésöket és kedves vidám beszédjüket. Gondolatom menete megszakad, mivel a harctér néma Hősök sírhalmaihoz értünk önkénytelenül felsohajtunk menyi szerető édesanya és feleség várja hiába haza az ő Kedves fiát Szerető férjét? és menyi árván maradt gyermek siratja a gondos apát? Hány hős magyar alussza itt örök álmát? Merengésünkből felriaszt egy 24 cm srapel levágódása ami bugva, sustorogva szántja végig a magyar hősök néma sírhantjait. Reá gondolok Isten büntető kezére hogy ugyan mit vétkezhetett ez a szegény Magyar nemzet, hogy fiai itt mesze hazájoktól idegen érdekért ontják Drága véreiket.”

„Ezeken az ormokon olaszok és magyarok hőiesen harcoltak és testvérekké lettek a halálban.”

Schönburgtunnel (Schönburg-alagút)

A Kratochvil Károly ezredes által vezetett magyar királyi nagyváradi 4. honvéd gyalogezred emlékműve San Martinóban, karszti kőből, 2,5 m magas gúla.

A szegedi 46. cs. és kir. gyalogezred egykori doberdói fájának helyén ma a Meritum Egyesület által ültetett új eperfa áll. A fa az ezred hadijelvényében is megjelent. Zeiss Oszkár ezredparancsnok hazaküldte Szegedre a sokat látott és kiállt fát, amely napjainkban is a Móra Ferenc Múzeumban látható.

A szegedi 46-osok doberdói fája a Móra Ferenc Múzeumban található.

SAN MARTINOD DEL CARSO

1915-ben egy doberdói kis falu, *San Martino del Carso* került a harcok középpontjába. Lakói ma is emlékeznek a világháborús történetekre. A harcok helyszínén ma már házak vannak. Az egyik magánház kertjében található a *Giardino Roberto Visintin*, amely az 1915-1916-ban elesett katonának állít emléket. A tulajdonos korán elveszített fia emlékére egy alapítványt hozott létre, melynek keretében minden évben 1000 euroval támogat egy magyar diákot, aki az első világháború olasz hadszínterének eseményeit választja kutatási területének.

A San Martino del Carsoban lévő Museo Grande Guerra Gianfranco Simonit gyűjteményéből alakult ki.

A szegedi 46. cs. és kir. gyalogezred emlékműve San Martino del Carso közelében.

MAGYAR KÁPOLNA, VISINTINI

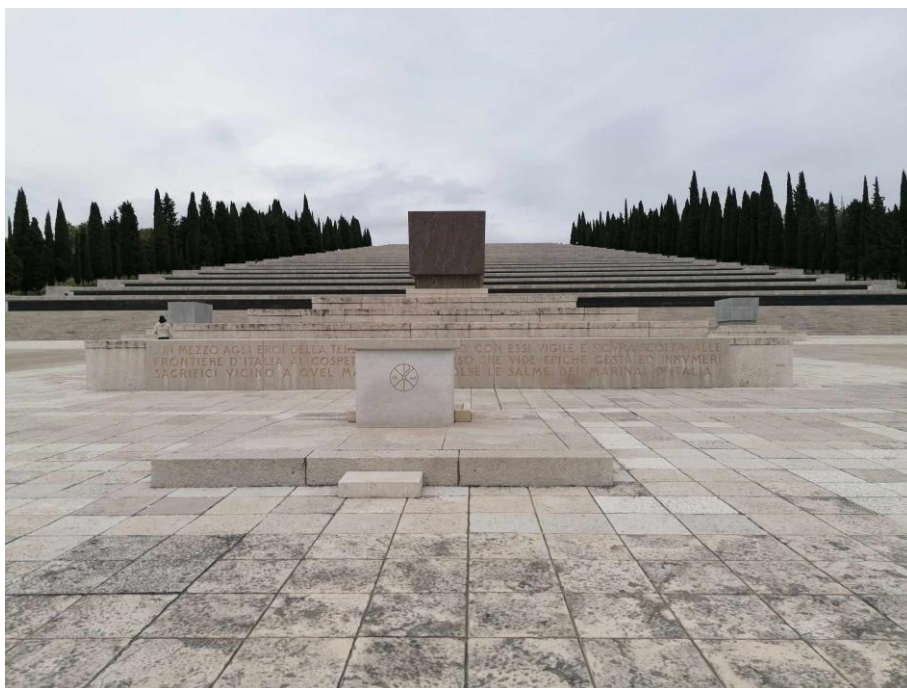
A magyar katonák kezdték el építeni még a háború idején, a temetőben nyugvó bajtársaik emlékére. A katonai temetőket a doberdói front mögött alakították ki, a Doberdo del Lago községhez tartozó Visintini településen. A kápolna felavatását 1918 őszére tervezték, de a háború akkorra véget ért, ezért ez már nem történt meg. 2009-ben magyar-olasz összefogással újítták és szentelték fel.

Első világháborús katonai temetők látogatása Olaszországban

REDIPUGLIA

A redipugliai osszáríum a legnagyobb I. világháborús emlékmű Olaszországban (Giovanni Greppi és Giannino Castiglioni alkotása), amit 1938. szeptember 18-án nyitottak meg. A százezrek emlékműveként is emlegetik, hiszen közel 100 000 katona nyugszik itt. Minden síregység felett a PRESENTE (jelen) felirat szerepel.

FOGLIANO

A redipugliai csontkamrától mindössze 1 km-re található osztrák-magyar katonai temetőben 14 550, a környékbeli harcok során elesett osztrák-magyar katona nyugszik, valamint több tömegsír is található itt. A sírkertet 1974-ben alakították ki.

Kimegyek a doberdói harctérre,
Feltekingtek a csillagos nagy égre.
Csillagos ég, merre van a magyar hazám,
Merre sirat engem az édesanyám?

Én Istenem, hol fogok én meghalni?
Hol fog az én piros vérem kifolyni?
Olaszország közepében lesz a sírom,
Édesanyám arra kérem, ne sírjon...

Dr. Nagy Gyöngyi

történész, magyar-történelem szakos tanár
Szőnyi Benjámin Református Általános Iskola
Hódmezővásárhely
2025. április 15-18.